

- Kodex kanonického práva, 1.vyd., Zvon, Praha 1994.
Katechismus katolické církve, Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 2001.
Corso 25301 Prassi giudiziale matrimoniale canonica – Dec.-Prof. Manuel Jesus Arroba Conde
Corso 25310 Questioni matrimoniali di natura psichica – Prof.ssa Elena Di Bernardo
Corso 25312 La libertà nel consenso matrimoniale – Prof. Gregorio Erlebach.
Němec, Damián – Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo. Krystal-Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 2006.
Klimeš, Petr – Psychické příčiny neplatnosti manželství. Matice cyrilometodějská, Olomouc 2004.
Castano, Jose, Fernandez – Il sacramento del matrimonio. 2.vyd., Roma 1992. (existuje prý i 3. vyd.)
Amati, Angelo – Maturità psico-affettiva e matrimonio (can. 1095, 2-3 del Codice di Diritto canonico). Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2001
Ayi Kpama, Achille Auguste – Problematiche sostanziali e processuali in tema di incapacità consensuale per immaturità psico-affettiva. Pontifici Universitas Lateranensis, Facultas Iuris Canonici, Romae 2009.

IV. Příklad rozhodnutí Římské roty ve věci neplatnosti manželství podle kán. 1095, 2° a 3°

Mgr. Zdeněk Drštka, soudní překladatel

Sentence.....překlad: Sent. 74. 6. 7. 1989 c. Davino²

Jenovéfa, žalobkyně, strojní inženýrka, a Gerard, žalovaný, novinář a spisovatel, ve věku 23 let jako věřící katolíci uzavřeli manželství podle řádu církve dne 25. března 1971 v kostele sv. Basila ve farnosti Matky Boží (Notre-Dame) «d' Etampes».

Mladí lidé se poznali již na střední škole a byli přáteli po celou dobu svého dospívání, ovšem snoubenecký vztah udržovali pouze rok před uzavřením manželství, a to s radostnou podporou rodičů a příbuzných z obou stran.

Záhy vyvstaly obtíže kvůli vzešlým sporům stran sexuálního života manželů, jakož i pro bezdětnost způsobenou mužovou azoospermii a pro jeho mimomanželské milenecké aféry, takže se žalobkyně pro nespokojenost se stavem manželského života rozhodla pro přerušování manželského soužití a pro takřečený civilní rozvod.

Žalobkyně podala žalobu k Církevnímu soudu v Paříži dne 25. března 1982, zjištění předmětu sporu se konalo dne 29. října 1982 a definitivně byl předmět sporu stanoven dne 4. března 1984 takto: «Zda se v daném případě jedná o neplatné manželství kvůli psychické neschopnosti muže plnit manželské povinnosti.» Řízení řádně proběhlo výsledkem obou stran sporu i několika svědků a s přihlédnutím ke znaleckým posudkům dvou psychiatrů, případ byl uzavřen a dne 4. března 1985 bylo vydáno rozhodnutí ve prospěch žalobkyně. Na základě námítky Obhájce svazku tohoto soudu byl případ řádně postoupen Soudu ve Versailles jakožto odvolacímu tribunálu druhého stupně, který však vydal jiné rozhodnutí, a to v neprospěch žalobkyně, tzn. zpochybnil kladné rozhodnutí soudu prvního stupně. Pro tento nesoulad v soudních rozhodnutích byl případ na základě řádného žalobkynina odvolání předložen našemu Apoštolskému tribunálu coby soudu třetího stupně.

Našemu Apoštolskému soudu byl spor řádně předložen Důstojným otcem vyšetřujícím soudcem dne 25. listopadu 1986 ve znění: «Zda se v daném případě jedná o neplatné manželství kvůli psychické neschopnosti muže plnit manželské povinnosti.» Na základě splnění povinnosti řečeného vyšetřujícího soudce a s pomocí dalšího vyšetřujícího soudce podle norem tohoto Apoštolského soudu a po prozkoumání

² C. CALCAGNI, E. MEI, *Medicina legale canonistica. Corredata da una rassegna di sentenze rotali*, Milano 2002, str. str. 317-338

dalších znaleckých posudků a dalších náležitostí nám nyní přísluší, abychom se k tomuto sporu vyjádřili.

1. Po právní stránce – Především bude třeba připomenout, že požadovaná neplatnost, o niž jde v daném případě, vyplývá ze samotného přirozeného práva, protože je vymezena toliko implicitně v předchozím Kodexu kanonického práva, kdežto v platném Kodexu kanonického práva je vymezena explicitně. Co je totiž řečeno v kánonu 1095 § 3 nedávno schváleného CIC výslovně, je zahrnuto již v kánonu 1081 předchozího CIC implicitně. Jak prohlásila příslušná Komise při schvalování: «Ačkoli principy neschopnosti dát platný manželský souhlas jsou v platném právu implicitně obsaženy, ukázalo se, že je třeba rozlišit je podrobněji a musí být v novém právním řádu vysloveny jasněji. Proto se rozlišuje: naprostá neschopnost dát takový souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, která brání užívání rozumu; neschopnost vyplývající z vážné poruchy soudnosti co do podstatných práv a povinností manželství, která se vzájemně předávají a přijímají; neschopnost přijmout podstatné manželské povinnosti pro závažnou psycho-sexuální poruchu. Zatímco v prvních dvou případech je samotný subjektivní úkon ztížen podstatným defektem psychologického souhlasu, v posledním případě je sice ten, kdo chce uzavřít manželství, snad sám o sobě schopen tento úkon v úplnosti vykonat, je však sám nechopen naplnit předmět tohoto souhlasu, tudíž je neschopen plnit přijatou povinnost; proto se zdálo, že třetí případ je třeba posuzovat spíše jako vadu souhlasu než jako neschopnost (impotenci), a to nikoli fyzickou, nýbrž morální, aby se zamezilo záměně s impotencí fyzickou.» (*Communicationes*, svazek III [1971] 77)

2. Bouře psychologických terminologií, již jsme zakoušeli v posledních pětadvaceti letech a která propukala, když se zaměstnanci církevních soudů srovnávali s obnovou zavedenou Duhým ekumenickým vatikánským sněmem a přizpůsobovali se rostoucímu očekávání mnohých věřících, kteří byli nakaženi šířící se rozvodovou epidemií, přinesl v takovýchto případech nemálo zmatků, nejednot a pochybností. V souvislosti s tím se nemůžeme divit, že se někteří na základě nedostatečně pochopené terminologie mýlili v tom smyslu, že pokládali proměnlivé výrazivo psychologie za zcela odpovídající pojmům stále kanonickoprávní vědy. Takto pojmy «psychická neschopnost» nebo «psychologická neschopnost», vymezují-li nějaký pojem, označují pojem, který se zdá být postupně zcela zभावován jednoznačného významu, a to zvláště v případech souvisejících s neplatností manželství. Proto Zákonodárce umírněněji, avšak prozíravěji říká: «Nezpůsobilí pro uzavření manželství jsou... kdo z psychických důvodů* nejsou schopni převzít podstatné manželské povinnosti.» (kánon 1095 § 3)

3. Nauka našeho platného právního řádu ohledně souhlasu, jímž vzniká svátostné manželství, je zcela jasná:

Zaprvé, jak má být manželství uzavíráno? Uzavírá se souhlasem: «Manželství je vytvářeno souhlasem stran zákonně projeveným mezi osobami právně způsobilými; žádná lidská moc nemůže tento souhlas nahradit.» (kánon 1057 § 1)

Co je manželský souhlas? «[Manželský souhlas] je úkon vůle, jímž se muž a žena sami sobě navzájem neodvolatelnou dohodou odevzdávají a přijímají za účelem vytvoření manželství.» (kánon 1057 § 2)

A co je manželství? «Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnitrajnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na plození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Kristem

*Citováno podle CIC; Zvon, Praha 1994. Doslovně přeloženo: z příčin psychické povahy.

Pánem k důstojnosti svátosti.» (kánon 1055 § 1) A dále: «Podstatnými vlastnostmi manželství jsou jednota a nerozlučitelnost, které nabývají v křesťanském manželství zvláštní pevnosti z důvodu svátosti.» (kánon 1056)

Z toho, co o manželském souhlasu zvláště pojednává náš Kodex, se dozvídáme: «Nezpůsobilí pro uzavření manželství jsou... kdo z psychických důvodů* nejsou schopni převzít podstatné manželské povinnosti.» (kánon 1095 § 3)

4. Z těchto východisek daných naším Kodexem vyplývá, že předmětem manželského souhlasu je vzájemné předání a přijetí práv jednotlivých stran. Tato výměna (vzájemné předání a vzájemné přijetí) však sama o sobě znamená, a to ze samotného přirozeného práva, ze strany uzavírajících nejen možnost přesvědčení stran předmětu manželského svazku z materiálního hlediska, nýbrž i schopnost formálně slíbit předání a poskytnutí tohoto předmětu, totiž odevzdání druhé straně všeho toho, co společný manželský život ze své podstaty vyžaduje, aby dobra manželství mohla dojít naplnění. Smlouvy uzavírané mezi lidmi musí být pro lidi splnitelné. Pročež soužití či společenství, jakož i ostatní podstatné povinnosti, které zřejmě přísluší k manželství «nastavšimu» (jak rozlišujeme), postulují již v samotném «nastávajícím» manželství existenci příslušného práva toto všechno vyžadovat – totiž práva na to, co přísluší k podstatě manželského svazku – což má být předáváno i v samotném okamžiku výměny souhlasu, aby v «nastávajícím» manželství nescházelo to, co je nezbytně nutné v «nastavším» manželství.

Jak se dozvídáme z jednoho případu z Mariapoli coram Anné ze dne 25. února 1969: «Formální podstatný předmět tohoto souhlasu není toliko právo na tělo, trvalé a výlučné, se zaměřením k úkonům o sobě vhodným ke zplodění dítěte, s vyloučením jakéhokoli jiného formálního podstatného prvku, nýbrž zahrnuje také právo na soužití či životní společenství, které se správně nazývá manželským, jakož i související závazky, neboli právo na nejnaternější spojení osob a činů, jímž se navzájem [manželé] zdokonalují, aby se vznikem a výchovou nových živých bytostí podíleli na Božím díle (encyklika Humanae vitae)... Co se týče životního společenství, nelze popřít, že v právní nauce (jurisprudenci) našeho Tribunálu je právo na společenství života spolu s příslušnými povinnostmi chápáno jako podstatný prvek formálního předmětu manželského souhlasu, jehož nedostatek tím pádem zneplatňuje manželství.» (ARRT Dec., svazek LXI [1969] 183–185, č. 16)

V případě z Pittsburgu coram Egan ze dne 15. ledna 1979 se poznamenává, že manželský souhlas nemohou platně dát ti «všichni, kdo pro nemoc nebo abnormalitu psychické povahy... nemohou vykonat to, k čemu se pokoušejí zavázat, to jest nemohou naplnit tzv. podstatný předmět samotného souhlasu», kteroužto neschopnost mnozí raději nazývají «neschopností plnit manželské povinnosti». (ARRT Dec., svazek LXXI [1979] 25, č. 4)

«Tato neschopnost,» píše se v případě coram Parisella ze dne 18. prosince 1980, «se především nepochybně vztahuje ke třem dobrům manželského soužití; kromě biologického prvku v trvalém a výlučném právu k úkonům o sobě vhodným ke zplodění dítěte taková neschopnost zahrnuje také nejnaternější životní společenství, totiž manželské, a stálou vzájemnou osobní potřebu čili vztah vzájemného dávání se dvou osob.» (srv. konstituce Gaudium et spes, č. 48)

Z případu z Louisville coram Pinto ze dne 12. února 1982 se dozvídáme, že podstatou manželského životního společenství se rozumí vzájemná integrace osob neboli zvláštní a specifický vztah mezi osobami neboli vzájemná a bytostná psychosexuální integrace, která je vlastní manželskému společenství (srv. ARRT Dec., svazek LXXIV [1982] 67–69, č. 8).

«Jedná se zde,» jak nás upozorňuje případ coram Stankiewicz, «o celoživotní společenství, a to s ohledem na dobro manželů (srv. kán. 1055 § 1), totiž co do jeho

plnosti, která zahrnuje vzájemnou integraci osob ve společném osobním životě muže a ženy; a nakolik má být toto společenství celoživotní, je nezbytně nutné, aby zahrnovalo společenství v oblasti rozumové, citově-volní a organické, totiž sexuální, jak je zahrnuje celistvá osobnost.» (Stankiewicz, O právním aspektu manželského spojení, in: *Periodica*, 73 [1984] 225) Nejedná se však o soužití pouze staticky započaté, jelikož manželské společenství je svou duchovní povahou dynamické a postupně se rozvíjí, jakož i společenství tělesné povahy, jemuž je vtištěno znamení a moc rozmnožování. (srv. případ Enuguen. ze dne 28. ledna 1985, č. 6–9)

O tom všem nás poučil papež Jan Pavel II. ve své apoštolské adhortaci *Familiaris consortio*, kde praví: «Mocí tohoto manželského pouta lásky nejsou muž a žena „už dva, nýbrž jeden“ (Mt 19,6; srv. Gn 2,24) a jsou povoláni stále zvětšovat svou jednotu věrností, s jakou denně plní svůj manželský slib vzájemného úplného sebeodevzdání. Manželské společenství má kořeny v přirozeném doplňování se muže a ženy a je živeno osobní vůlí manželů sdílet se o celý svůj život, o to, co mají, i o to, co jsou. Proto je takové společenství plodem a znamením hluboce lidské potřeby. Ale v Kristu Pánu říká Bůh „ano“ k této lidské potřebě, očisťuje ji a pozvedá a přivádí ji svátostí manželství k dovršení. Duch Svátý, vylitý při svátostném uzavření sňatku, dává křesťanským manželům dar nového společenství, společenství lásky, živý a skutečný obraz oné skvělé jednoty, která činí z církve nedílné tajemné tělo Pána Ježíše Krista.» (AAS 73 [1981] 101–102, č. 19)*

5. Tento nejvznešenější římský biskup nás také vážně napomíná, abychom se vyhnuli určitým nebezpečím při posuzování takovýchto případů: «Prohlubování poznatků ohledně spletitosti a podmíněnosti duševního života nemůže ztratit ze zřetele celistvé a kompletní pojetí člověka, povolání Bohem a zachráněného od jeho slabostí prostřednictvím Kristova (*Gaudium et spes*, č. 10 a 13); zvláštěpak, pokud se chce zdůraznit ryzí vize manželství, které bylo Bohem chtěno jakožto základní instituce pro společnost, a které bylo Kristem povýšeno na prostředek milosti a posvědčení. Tudíž i výsledky znaleckého zkoumání, ovlivněné výše zmíněnými vizemi, představují reálnou příležitost oklamání soudce, který neprohlédne počátečné antropologické nedorozumění. Skrze tyto znalecké posudky se dojde k záměně psychické zralosti, která by měla být cílovým bodem lidského vývoje, s kanonickou zralostí, která je naopak minimálním výchozím bodem pro platnost manželství. Pro kanonistu musí zůstat jasný princip, že pouze neschopnost a ne již obtíž ve vyslovení souhlasu a v uskutečnění pravého společenství života a lásky, činí manželství neplatným. Krach manželské jednoty není proto nikdy sám o sobě důkazem k prokázání této neschopnosti kontrahentů, kteří mohli zanedbat či špatně použít prostředků ať už přirozených či nadpřirozených, které měli k dispozici, nebo nepřijali nevyhnutelná omezení a obtíže manželského života ať už kvůli přirozeným zábránám či kvůli patologickým stimulům, které neznemožňují podstatnou lidskou svobodu a nebo nakonec kvůli morálním vadám. Pravá neschopnost se dá předpokládat pouze, pokud je přítomná vážná forma anomálie, která se musí podstatně týkat rozumové schopnosti či chtění kontrahenta.

Soudce tedy nemůže a nesmí požadovat od znaleckého posudku posouzení ohledně platnosti manželství a tím méně že by se měl cítit vázán posouzením, které by v tomto smyslu eventuelně znalec vyjádřil. Hodnocení ohledně neplatnosti manželství je vyhrazeno jedině soudci. Úkolem znalce je opuze představit věci, týkající se jeho specifické kompetence, a tím je podstata a stupeň psychické či psychiatrické reality, kvůli níž bylo žalováno manželství pro neplatnost. Kodex skutečně v kánn. 1578–1579 vyžaduje výslovně od soudce, aby kriticky posuzoval znalecké posudky. Je nezbytné,

* Citováno podle: *Familiaris consortio*; Zvon, Praha 1992

aby se při tomto hodnocení nenechal zmást ani povrchními úsudky, ani zjevně neutrálními vyjádřeními, které však ve skutečnosti obsahují nepřijatelné antropologické předpoklady. (A.A.S. 79, 1987, str. 1455)

Tato papežská napomenutí nezaznívají méně často v jurisprudenci našeho Tribunálu, jak se píše v jednom případě z Modeny coram Mâsala ze dne 20. dubna 1982: «Jestliže je zřejmé, že některý církevní soud překročil hranice, mimo něž nemůže být právo (Horatius Flaccus, Satiry I, I, 107), a příliš tak rozšířil případ citové nezralosti nebo osobnostní nezralosti nebo neschopnosti přijmout a naplnit manželské povinnosti, zvláště co do životního společenství a meziosobních vztahů. Ať je odstraněna dvojakost takových formulací, které otevírají cestu příliš širokému výkladu.

Vskutku se tyto soudy až příliš opírají o nejisté psychologické indukce, když snadno připisují nedostatku schopnosti přijmout manželské povinnosti vychladlou lásku, kterou by bylo třeba přišít jiným důvodům.

Způsob argumentace těchto rozsudků je téměř vždy stejný: na základě ztroskotání manželského soužití a s ohledem na pozdější okolnosti (ačkoli by měly být přičítány nejen vrozeným příčinám, ale i odlišnému způsobu a povaze výchovy, zlé vůli nebo nedostatku etických principů) se dochází k závěru neschopnosti uzavřít [manželství].

Častěji bývá skutečným rozhodčím nikoli soudce, který mnohokrát bývá ustanoven jako samosoudce, nýbrž psychiatr nebo psycholog, který na základě zcela povrchního nebo alespoň nedostatečného posouzení vyvozuje neschopnost uzavřít manželství.

Takto prohlášená neschopnost však nebrání uzavřít další církevní manželství.

Tak byla příliš často vydána rozhodnutí ve skutečnosti spíše o rozvodu než o neplatnosti manželství.» (ARRT Dec., svazek LXXIV* [1982] 171, č. 10)

Přesněji řečeno, «stejně tak je jisté, že kde se jedná o nastavší manželství, tedy tak řečeno ve své reálné existenci, v němž je zjevný nedostatek v předmětu souhlasu – jemuž je třeba přisoudit životní společenství – aby bylo lze přistoupit k manželství nastávajícímu, je třeba konstatovat a průkaznými argumenty nevyvratitelně doložit psychický stav, z něhož vychází předpokládaná neschopnost. Jinými slovy, opačným způsobem je třeba postupovat při vyšetřování vztahu mezi účinkem a jeho příčinou, zvláště na základě jistého poznatku účinku, kterýá je v daném případě podstatným předmětem manželského souhlasu» (srv. případ Erin. Coram Agustoni ze dne 16. února 1982, č. 5).

Aby soudci neupadli do nástrahy pojmů zcela nejistých, mnohdy choulostivých, riskantních a bezmála klamných, ať mají toto na paměti: «Jelikož předmětem tohoto odevzdání se a přijetí, k němuž se snoubenci zavazují v manželství, je právo k úkonům, které se takřka nejniterněji dotýkají osobností jednajících, kazatelé a pastýři duší o tom často hovoří, jako by sami byli oněmi snoubenci a tak podobně. (srv. např. pastorální konstituce II. vatikánského koncilu Gaudium et spes, č. 48., ve srovnání s kánonem 1057 § 2 nového Kodexu kanonického práva) Je tudíž třeba, aby soudci při posuzování neplatnosti manželství s největší pečlivostí dbali na to, aby se vyvarovali z takových především rétorických obrátů vyvozovat mylné právní závěry. Zajisté je snad všem zcela jasné, že nikdo není sám o sobě v právním slova smyslu disponován k tomu, aby se mohl předat druhému, stejně tak jako není nikdo schopen přijmout druhého v právním slova smyslu. Kdyby se totiž skutečně požadovalo k platnosti manželství, aby snoubenci vzájemně odevzdávali a přijímali sebe samotné v naprosté plnosti (totalitě) svých osobností nebo něco podobného, bylo by nesmírně málo – pokud by vůbec byla – platných manželství a manželské kauzy by se zakrátko změnily v prostá shledávání ukončení nešťastných vztahů.» (srv. případ z Chicaga coram Egan ze dne 29. března 1984, č. 3)

*V originále je č. LXIIIIV, což je evidentně nesmysl – nejspíše došlo k chybě při digitalizaci.

6. Abychom se vyhnuli těmto nástrahám a podle možností je potřeli, vykořenili či omezili, musí se dbát na to, co učí náš Apoštolský tribunál v právní nauce ohledně nezpůsobilosti, o níž jde v kán. 1095 § 3, tedy že její existence musí být s jistotou a průkazně potvrzena. Aby byl někdo prohlášen za neschopného uzavřít manželství, protože z příčiny psychické povahy není schopen přijmout podstatné povinnosti manželství ve smyslu všeobecném (po stránce všech dober) nebo specifickém (po stránce manželského dobra, spočívajícího ve vzájemné psychosexuální integraci), je vyžadováno (srv. výše chválený případ z Louisville coram Pinto, místo citátu, str. 67–68, č. 8):

- a) patologická anomálie jednoho nebo obou snoubenců, jejíž vinou je dotyčný zcela nebo částečně zbaven schopnosti svobodně disponovat s formálním podstatným předmětem manželského souhlasu;
- b) aby tato anomálie byla tak závažná, že dotyčnému nebo druhé straně činí celoživotní společenství nesnesitelným, aniž by mu chtěl anomálií stížený snoubenec bránit, jelikož to nezávisí na jeho vůli, která v tomto není svobodná;
- c) aby tato anomálie přecházela uzavření manželství, jelikož v opačném případě by se nejednalo o neplatnost, nýbrž o rozvod;
- d) nevyléčitelnost této anomálie.

7. Vyžaduje se, aby prokázaná anomálie byla závažná, nikoli jen lehká, jelikož taková by bránila plnému a dokonalému užívání manželského života dočasně, nikoli do budoucna. Vyžaduje se také, aby se jednalo o skutečnou neschopnost, nikoli pouze o obtíž; taková skutečná neschopnost se potvrzuje toliko v případech psychických nemocí, nikoli v případech prosté neslučitelnosti povah v normálních mezích (srv. případ coram Ewers ze dne 14. prosince 1981). Dozvídáme se: «Skutečná neschopnost přijmout podstatné povinnosti manželství, která zneplatňuje manželství, je přijatelná jen tehdy, když se prokáže, že psychický stav snoubence v době uzavírání manželský byl patologický a závažný, dalo se tehdy předpokládat, že prognóza na jeho zlepšení je špatná, a nesmějí s tím být dávány do souvislostí otázky nesouladu citů a povahy, na jejichž základě jsou snoubenci pokládáni za neschopné manželského soužití... aby takové řízení nevedlo spíše k přerušení manželství než k jeho prohlášení za neplatné.» (srv. výše chválený případ z Mariapoli coram Anné, místo citátu, str. 185, č. 19; srv. Případ coram Colagiovanni ze dne 22. listopadu 1983, č. 24)

8. Tomu, že zmíněná anomálie je předcházející, je třeba rozumět tak, že snoubenci nebo alespoň jeden ze snoubenců byl v době uzavírání manželství v takovém stavu, «že mu [tento stav] bránil ve vědomém a svobodném úkonu vůle, jímž by vstoupil do manželství. V opačných případech se jedná o psychické anomálie, které se mohou v budoucnu zhoršit nebo dočasně narušit šťastné manželské soužití, nejsou však v době uzavírání sňatku tak závažné, aby neumožnily složit manželský slib. Jestliže nastanou po svatbě, není nezbytně nutné je přičítat předchozích psychopatickým defektům snoubenců, které nepřipouštěly, aby si v daném čase svatby [snoubenci] vzájemně předali a přijali manželská práva a povinnosti.» (srv. případ z Fermi coram Di Felice ze dne 30. března 1985, č. 2)

9. Trvalost anomálie musí být podrobena poněkud důkladnějšímu rozlišení. S určitostí musí být přijat onen výklad, podle něhož musí být neschopnost přijmout manželské povinnosti trvalá a nevyléčitelná běžnými prostředky (srv. případ coram Lefebvre ze dne 31. ledna 1976, č. 6; případ coram Parisella ze dne 18. května 1978, č. 13). A je zřejmé, že když se jedná o psychickou neschopnost, která «vzešla z nějakých intrapsychických potíží a použitím terapeutických prostředků se aspoň někdy může

změnit k lepšímu, není-li setrvalá, může se jen stěží jednat o skutečnou neschopnost» (srv. římský případ coram De Lanversin ze dne 8. února 1984, č. 19–20).

Správně však dodává naše jurisprudence: «Těmto slovům nelze rozumět ve smyslu možného budoucího doplnění nedostatku. Manželství vzniká vyjádřením souhlasu mezi osobami toho schopnými v okamžiku uzavírání manželství; tudíž jestliže jedné ze stran nebo oběma stranám v den manželství pro psychickou poruchu závažným způsobem schází schopnost nebo integrita interpersonální nebo intrapersonální, je třeba pokládat souhlas za neplatný a žádné další případné či skutečné uzdravení jej nemůže nikterak samo o sobě sanovat.» (viz pařížský případ coram Bruno ze dne 17. června 1983, ARRT Dec., svazek LXXV [1983] 361–362, č. 7) Proto by bylo lepší hovořit o nepřekonatelosti (srv. případ z Marseilles coram Jarawan ze dne 19. června 1984, č. 10) spíše než o nevléčitelnosti, jelikož neschopnost, o níž se jedná, je takové povahy, že aplikace jakýchkoli léčebných prostředků by byla zcela nad síly snoubence, tudíž je třeba mluvit o «mimořádném» léčebném prostředku.

Jak o tom velmi příhodně psal nejdůst. p. Marius F. Pompedda (Il canone 1095 del nuovo Codice di Diritto Canonico tra elaborazione precodificale e prospettive di sviluppo interpretativo, in Ius canonicum, svazek XXVII, č. 54, 1987, str. 553): «Jedná se například o problém týkající se otázky – položené již v minulosti, ale dosud rozporně vyřešené – ohledně trvalosti neschopnosti přijmout povinnosti. Taková insanabilita (nenapravitelnost) by se pravděpodobně vyžadovala kvůli tomu, že svazek je věčný a platný po celý život manželů. Je zde přesto námitka, že v tomto případě se nacházíme před takovým životním stavem, který nepřipouští neustálé řešení, a proto by se nepovažovalo za platné takové manželství, v němž by jeden nebo oba snoubenci při manželském souhlasu nebyli schopni takový životní stav uskutečnit.»

Snad podrobnější pojednání nacházíme ve výše chváleném případě coram Stankiewicz, kde se píše: «Aby však trvalá neschopnost (kterou je třeba odlišit od trvalé neschopnosti nést závazky) neprotiřečila právu (srv. kánon 1095 § 3), je třeba se spíše zabývat závažným patologickým stavem, z něhož může taková neschopnost vzejít, spolu s prozkoumáním prognózy při pokračující psychoterapeutické péči. Neboť nevléčitelnost patologické anomálie, která působí trvalou neschopnost v právním slova smyslu, lze stěží rozeznat. Dokonce i v hraničních (borderline) případech se někdy připouští příznivá prognóza, např. u osobnosti hysterické či infantilní; jindy je zase [prognóza] nepříznivá, jako u osobnosti narcisistní, asociální, schizoidní.» (Enuguen., ze dne 28. ledna 1985, č. 9)

10. Co se týče důkazní metody, je třeba vyšetřováním stran sporu i svědků zjistit poruchy, kvality, povahy a myšlenková schémata snoubence v době předmanželské i po svatbě, aby se tak utvořil jakoby jeden nepřerušovaný obraz pro posouzení, zda měl subjekt v době uzavírání manželství dostatečnou psychickou způsobilost pro vstup do životního společenství nebo ne. Proto jako zvláštní a nejdůležitější prostředek v takovýchto případech je třeba hledat ve znaleckých posudcích, jestliže tito znalci vynikají odborností a poctivostí při výkonu svého oboru a pečlivě se starají, aby nepřekročili hranice svého oboru.

11. V daném případě – Protokoly obsahují kromě vyjádření obou stran svědectví sedmi svědků, totiž obou žalobkyniných rodičů, její sestry a čtyř žalobkyniných přátel. Stran normy kánonu 1572:

a) Pro pana Ondřeje, paní Marii (rodiče žalobkyně), paní Brigitu (sestru žalobkyně) a pány Jeronýma a Filipa jsou doklady věrohodnosti vynikající. Pro další dva svědky nebyly tyto doklady dodány. Důst. p. Vincenc je knězem pařížské diecéze.

b) Rodiče a sestra žalobkyně znaly muže už od dob středoškolských studií stran sporu. Pana paní Lejeunovi znají žalovaného již od jeho mládí, žalobkyni již od zasnub. Paní Marie byla přítelkyní obou stran již od středoškolských let a byla svědkem na jejich

svatbě. Znalost důst. p. Delage se omezuje toliko na dobu po svatbě, byl však vikářem farnosti stran sporu a poradcem obou v době obtíží a ztroskotání manželství, pročež jeho svědectví nepostrádá vážnosti.

c) Všichni svědci mají přímou znalost faktů a dávají svědectví na základě vlastního poznání z toho, co sami viděli a slyšeli. Jejich svědectví jsou pevná a navzájem se doplňují, jedno potvrzuje druhé.

d) Svědectví v tomto případě jsou potvrzována dalšími důkazy, a to znaleckými posudky a výpověďmi stran.

12. Byly konány tři konzultace s lékaři, z nichž první, která je zaznamenána v protokolu, byla pouze jakási jednoduchá či stručná zpráva o diagnóze (konaná 14. října 1984), tudíž nemůže být nazvána odborným posudkem v pravém slova smyslu. Druhý znalecký posudek však byl vypracován pečlivě (dne 13. července 1984), a to z úřední povinnosti na základě příkazu soudu první instance (ze dne 24. června 1984) po osobním vyšetření žalovaného znalcem (dne 28. dubna 1984). Poslední znalecký posudek byl vykonán (dne 5. března 1988 vypracován a dne 21. července 1988 přijat) u tohoto Apoštolského tribunálu na základě dokladů, a to znalcem jmenovaným podle právní normy.

13. Pan Jeroným, nejbližší přítel otce žalovaného, který zná žalovaného po celý jeho život, jej popsal takto: «Gerard byl nedonošený, jeho nejmladší dětství bylo choulostivé. Jeho fyzický vývoj byl podprůměrný, na rozdíl od jeho duševní čilosti... Gerardova osobnost je velice přitažlivá, po některých stránkách vrtkavá a někdy až dětinská...»

Pan Filip, nejbližší přítel žalovaného od jeho vlastního dětství, jej líčí takto: «Měl velmi prudkého ducha, byl velice prostoduchý vůči slávě, již chtěl sám také dosáhnout. Měl zálibu ve sledování umělců jen podle toho, zda byli známí. Jeho roční pobyt na koleji v Auvergne pro něj byl skutečným mučednictvím a chtěl se za to intelektuálně pomstít. Nemá dostatek smyslu pro realitu, aby se z této záležitosti vymanil... Gerard byl nedonošený. Měl několik závažných srdečních selhání v důsledku horka v průběhu cesty do Řecka, během níž jeho matka zemřela... Během měsíce byli lidé na Gerarda velice přísní, pokládali jej za špatně vychovaného, s extremistickými idejemi, neustále pod tlakem... Když mluvil, někdy z toho byla znát určitá krutost, která ostatní udivovala, například: Tamtoho by patřilo zavraždit. Měl lehké neurotické sklony, které se bezpochyby utvrdily v Auvergne... Snadno se nadchl, měl temperament umělce a básníka.»

14. Paní Brigita, mladší sestra žalobkyně, popisuje žalovaného takto: «Gerard byl sestřin kamarád z gymnázia. Od druhého ročníku k nám dost často chodíval. Vnímala jsem ho jako někoho velice originálního... Víím, že byl jako malé dítě nemocný... Gerardova maminka říkala, že ho nezvládá; dělala všechno, čeho se mu zachtělo. Na gymnáziu nebyl Gerard příliš výrazný; stával v opozici vůči profesorům. Neměl ani jednoho přítele na gymnáziu a jen jednoho zvenčí... Mí rodiče, profesori a přátelé rodiny na to upozorňovali. Říkali: To není manžel pro Jenovéfu.»

Pan Ondřej, otec žalobkyně, popisuje povahu žalovaného takto: «Naše děti (tj. Gerard a Jenovéfa) se znali už dlouho, byli spolužáky z gymnázia. Jediná věc mi trochu u mladého muže, Gerarda, vadila: jeho poněkud škodolibý přístup. Bezpochyby jsem ho pokládal za trochu přílišného v jeho tvrzeních, ale myslel jsem, že je to v důsledku jeho mládí... Abych byl přesný, když odhlédneme od jeho poněkud přílišného vyjadřování, byl velice rozumný. Měl ve své povaze něco násilného... Byl dosti osamělý ve vztazích k mladým lidem jeho věku, neměl než jediného opravdu dobrého přítele... Vyhledával kontakt se staršími lidmi.»

Paní Marie, rozená Carré, matka žalobkyně, o tomto muži mluví takto: «Gerard... byl možná příliš upřímný bez toho, co by odpovídalo realitě situace, k níž se vyjadřoval... Je to velice zvláštní charakter, měli jsme ho velice rádi... Věděla jsem od jeho paní matky, že Gerard byl jako malé dítě velmi obtížně vychovatelný a velmi křehký... Byl tak trochu fantasta... umělec a literát... Nepochybovala jsem o souvislosti Gerardovy fyzické křehkosti s fantastickou stránkou jeho nápadů... Jenovéfa si byla vědoma Gerardovy křehkosti, ale on byl svůdbý a okouzlující.»

Paní Marie, žalobkyněna nejbližší přítelkyně, nastiňuje povahu žalovaného takto: «Ve školním věku nebyl fyzicky výrazný a nepřilíš hezký, a navíc podivín. Jeho projev byl překotný, působil dojmem, že nezvládá své vyjadřování, které jakoby zaostávalo za jeho myšlením. Byl velice inteligentní, velice kultivovaný a velice ovlivněný mezi jinými také surrealisty, přičemž usiloval získat něco málo z jejich zkušenosti... Před manželstvím, mimo stránku intelektuální, jevil známky nezralosti a postrádal citovou zakotvenost.»

15. Žalovaný zcela potvrzuje vše, co tvrdili ostatní svědkové, aniž by však připouštěl svou předpokládanou duševní poruchu. Sám, ačkoli to nejspíše neměl v úmyslu, dodal věrohodnost obrazu, jak jej vylíčili ostatní: «Nyní se pokouším ohlédnout za svým dětstvím a dospíváním. Můj nesmírně zaměstnaný otec nebyl dostatečně přítomen a moje matka, která neměla trvalé zaměstnání, byla přítomna snad až příliš. A to bez přehánění. Ve třetím ročníku jsem byl na internátě. Byl jsem pro své spolužáky za šaška*. Kvůli mým zdravotním problémům v dětství (2 mononukleózy) mě mí rodiče poslali do Cours La Bruyère v [regionu] Haute-Loire. Já jsem tam byl kvůli čistému vzduchu, všichni mí spolužáci z blízkého okolí tam byli kvůli různým studijním potížím. Neodpouštěli mi, že jsem cizinec – z Paříže, lépe vzdělaný než oni v různých ohledech a oblíbený u profesorů. Po roce jsem odtud odešel s přáním utéci se do vnitřního světa, pěstovat svou představitost, přečíst jednu knihu denně, nemít zálibu v brutalitě hochů mého věku. Ve svém dětství jsem byl choulostivé dítě, předčasně narozené, má rodina říkala, že jsem přežil jen zázrakem. Byl jsem velice sedavý. Nevím příliš, jaký byl názor lékařů. Sám jsem usiloval o to, abych byl osvobozen z tělocviku.»

16. Žalobkyně navíc doplňuje obraz žalovaného, jak jej nastínili výše ostatní vyšetřovaní, tím, že soudu první instance předložila krom výpovědi svůj deníček jako důkazní materiál. V tomto deníčku píše: «V této době, během školního roku 1964–65, mi říkal, že ho přivádím k šílenství... V tomto ohledu byl poznamenán třetím ročníkem, stráveným na internátu. Jeho spolužáci ho šikanovali, nenechávali mu žádné jídlo, dokonce docházelo k fyzickému týrání; mezi očima měl malou jizvu od kapesního nože; jednou ho dokonce zmrskali, svlékli a přivázali ke stromu s kopřivami. Sdíleli jsme své nadšení, byli jsme nespoutaní, toužili jsme dělat velké věci, jako každý mladý člověk; ale Gerard byl navíc hluboce exaltovaný a vášnivý. Mí rodiče nebyli vůbec nakloněni tomuto přátelství. Pokládali Gerarda za příliš nestálého, příliš přehnaného, příliš vzdáleného každodenní realitě. Gerardův otec napsal Gerardovi nějaký čas před naší svatbou: „Jenovéfa ví, že jsi prudký a donkichotský. Není to tvůj charakter, co se jí líbí. Nicméně tě pokládá za důvěryhodného v naději, že tě následující roky uklidní. Ona riskuje, a já jsem jí za to vděčný... Věříš, že jsi výjimečný. To bezpochyby jsi, ale z různých úhlů pohledu, z nichž některé jsou pro normální lidi diskutabilní.»

ve své soudní výpovědi uvádí, že žalovaný byl «předčasně narozený» a následkem toho «zůstal fyzicky křehký». Pokračuje: «Mým přátelům se jevil směšně. Byl příliš vášnivý, přílišný ve svých soudech, nestál oběma nohama na zemi. Dělal jen to, co se mu líbilo;

*V originále „tête du turc“

neměl rád odpor... Se svým otcem měl spory, spory možná způsobené tím, že jeho otec, který ovdověl roku 1968, byl jako starosta Etampes velmi zaneprázdněn.»

17. Nelze také opomenout, že podle některých tvrzení choval žalovaný k žalobkyni zcela zvláštní lásku, a to spíše synovskou než manželskou; to potvrzuje i žalobkyně – «Je to nejkultivovanější člověk, jakého jsem kdy potkala, ale stále to bylo děcko. Jeho láska ke mně navíc spíše připomínala lásku, jakou chová dítě k matce, než lásku, jakou chová muž k ženě» – jako nezvyklé, a to také zaznívá vícekrát v dalších svědectvích, jako je [svědectví] matky žalobkyně: «Jenovéfa trvala na tom, že se zúčastní pohřbu [Gerardovy] matky navzdory vzdálenosti. Doprovodila jsem ji, akdyž jsme ráno v den pohřbu potkali na ulici Gerarda, padl nám kolem krku a řekl Jenovéfě: „Ty ji nahradíš.“ A všichni to říkali: Jenovéfa je jeho druhá matka.»

Také svědectví lékaře Jeronýma: «Od počátku manželství byla Jenovéfa velice úslužná, ochotně ustupovala a působila dojmem, že se zavázala k mateřštějšímu chování, než by si byla přála,» a «oba mladí lidé se velmi milovali, ovšem ze strany Jenovéfy šlo o lásku poněkud mateřskou».

Svědectví Marie: «Myslela jsem, že Gerard zastává u Jenovéfy místo dítěte...»

Když vezmeme v potaz okolnosti smrti matky žalovaného a skutečnost, že byl žalovaný vyšetřen stran neuropatie v desátém roce od počátku manželství (srv. doklady lékaře Jana C. Marqueta ze dne 14. října 1981), je třeba přikládat příznakům tohoto zmatení žalovaného mezi matkou a manželkou určitou váhu při posuzování jeho způsobilosti k manželství.

18. Stav žalovaného před manželstvím, jak jsme jej výše poznali z výpovědí stran sporu a svědků, je popsán ve znaleckém lékařském posudku doktora Jana Petra Meyera, jmenovaného soudem první instance, kde se uvádí: «Je možné v jeho [tj. Žalovaného] případě hovořit o významné neuróze typu hystericko-perverzivní, která existovala v okamžiku sňatku a trvá dosud»; tedy bez ohledu na své vlohy intelektuální a kulturní «je egocentrický a zároveň potřebuje diváky a publikum. Zároveň má vážné problémy s identifikací a obtíže najít vzor a ideál, který stále hledá bez valného úspěchu... Tato dosti křehká rovnováha byla narušena závažným blouzněním, vyprovokovaným ztrátou zaměstnání, která způsobila ránu jeho narcismu. Obsah jeho blouznění v průběhu jeho pobytu v Salpêtrière (o němž hovořil lékař Jan C. Marquet) zároveň svědčí o existenci nevyřešených oidipovských konfliktů.»

19. Týž lékař pokračuje: «Lze říci, že jeho psychické poruchy, které zapříčinily jeho hospitalizaci, byly latentně přítomny před svatbou. Existuje u něj totiž, jak dosvědčuje také dopis doktora Marqueta ze 14. října 1981, závažná anamnéza, velmi závažné zmatení osobnosti, které dosud nevyšlo na povrch. Byl hospitalizován během jedné fáze blouznění, kdy znovu prožíval ztrátu své matky; to je zároveň doklad neřešených silných oidipovských citění, spojených s vážně narušenou rovnováhou na způsob psychotický.»

20. Tento znalec na otázku, zda «jeho (tj. žalovaného) přístup k manželským problémům a jeho odmítnutí zodpovědnosti prohlášením o adopci nebo inseminaci (žalovaný totiž před svatbou, když byla lékařským vyšetřením potvrzena jeho neplodnost způsobená azoospermií, slavnostně slíbil, že přijme děti jedním nebo druhým způsobem) jsou také příznakem určité poruchy», odpovídá: «Jeho přístup k problémům odráží narcisistickou potíže, zvláště určitou pýchu... Lze dokonce říci, že v jeho případě je jeho přístup odrazem hypertrofovaného Já (neboli pýchy), což se konkrétně projevuje v pohrdání hodnotovými žebříčky druhých lidí.»

21. Doktor Meyer svou zprávu uzavírá takto: «V okamžiku sňatku měl Gerard mnohem více touhu najít u své snoubenky útěchu, laskavý a ochranný přístup, zkrátka mateřský vztah, spíše než vytvořit dospělý pár. Byl to klasický omyl pokládat manželství za jakousi terapii. Gerard ovšem neměl špatné úmysly vůči své budoucí ženě, kterou miloval a kterou chtěl učinit šťastnou. Neměl sám v sobě dostatek vůle respektovat dva požadavky manželství, totiž věrnost a plodnost.»

22. Prof. dr. Bruno Callieri, znalec jmenovaný tímto Apoštolským tribunálem, souhlasí se závěry znalce jmenovaného v první instanci ohledně neschopnosti žalovaného přijmout podstatné povinnosti manželství, jak je patrné z následujících závěrů dr. Callieriho: «Lze bezpochyby tvrdit (právě na základě spisu) a sdílet to, co uvádí znalec ohledně narcisismu žalovaného, ohledně jeho psychopatologických obhajob, ohledně jeho racionalizací. To všechno v době sňatku nepochybně existovalo a značně bránilo vytvoření zralého a uváženého úsudku pro důležité rozhodnutí, jakým je rozhodnutí pro manželství.»

23. « Jeho konstituční neurotické (podle znalce Meyera hysterické) založení, a já říkám jeho narcisismus, jistě negativně ovlivnili schopnost přijmout povinnosti.»

24. «Psychopatická porucha osobnosti žalovaného je bezpochyby vážnou poruchou. K tomuto přesvědčení jsem dospěl jak na základě obsahu spisu, tak na psychopatologickém postavení Meyerova znaleckého posudku – především co se týká analýzy osobnosti – tak také (a to především) na základě skutečnosti, že kritéria, která jsou v DSM III vyžadována pro stanovení diagnózy narcistické poruchy osobnosti, jsou přítomná, a to ve vysokém stupni, v psychologické anamnéze a v anamnéze chování žalovaného.»

25. Vše, co uvedli svědci ve svých výpovědích a znalci ve svých zprávách, se shoduje s popisem, který DSM III R (Diagnostická a statistická příručka duševních poruch, třetí revidované vydání – Washington: Americká psychiatrická asociace, 1987*) uvádí o vrozených poruchách (poruchách osobnosti), které jsou tříděny do tří souborů („svazků“), z nichž druhý je uveden takto: «Svazek B zahrnuje antisociální, hraniční, histrionské a narcisistní poruchy. Lidé s těmito poruchami se často jeví jako dramatičtí, emocionální nebo zmatení.» (str. 337)

26. Porucha, o niž se jedná, «Narcisistická porucha osobnosti», je takto popisována: 301-81 – Narcisistická porucha osobnosti. «Podstatným rysem této poruchy je progresivní velikášství (ve fantazii nebo v chování), přecitlivělost vůči mínění ostatních a nedostatek empatie, který začíná v rané dospělosti a je přítomen v řadě kontextů.

Lidé s touto poruchou mají výrazný pocit vlastní důležitosti. Mají sklony přehánět vlastní výkony a talenty a očekávají, že budou bráni za výjimečné i bez odpovídajících výsledků. Často cítí, že kvůli jejich zvláštnosti jsou jejich potíže jedinečné a mohou být pochopeny jen dalšími výjimečnými lidmi. Často se tento pocit vlastní důležitosti střídá s pocitem zvláštní bezcennosti...

Tito lidé jsou zaneprázdněni sněním o neomezeném úspěchu, moci, nádheře, kráse nebo ideální lásce a chronickými pocity závidivosti vůči těm, o nichž se domnívají, že jsou úspěšnější než oni. Ačkoli tato snění často nahrazují realistickou aktivitu, usiluje-li se skutečně o takové cíle, je to často spojeno s nucenou, bezúspěšnou kvalitou a s ambicemi, které nelze uspokojit.

*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Third Edition, Revised – Washington: American Psychiatric Association, 1987

Sebeúcta je téměř bez výjimky velmi křehká; dotyčný může být zaneprázdněn úvahami, jak dobře se chová a jak je oceňován druhými. To často nabírá podobu téměř exhibicionistické potřeby neustálé pozornosti a obdivu...

Meziosobní vztahy jsou bez výjimky narušené. Obvyklý je nedostatek empatie (neschopnost rozeznat a zakusit, co druhí cítí)... Obvykle se vyskytují cit pro oslovení, iracionální předpoklad zvláště laskavého zacházení... Obvyklé je vykořisťování druhých osob, které jsou brány jako prostředek k dosažení vlastních cílů nebo k vlastnímu zvýšení. Přátelství často vznikají jen na základě úvahy, jak z nich může dotyčný získat užitek. V romantických vztazích je partner často brán jako předmět, který má sloužit k posílení vlastní sebeúcty.

Další rysy: Často se vyskytují mnohé příznaky histrionské, hraniční a antisociální poruchy osobnosti; v některých případech lze stanovit více než jednu diagnózu.

Velice obvyklé bývají deprese. Dotyčný bývá často bolestně rozpačitý a zatížený přetrvávající dětinskostí. Osobnostní nedostatky, prohry nebo nezodpovědné chování bývá ospravedlňováno racionalizací nebo lhaním. Někdy mohou být předstírány city za účelem udělat dojem na druhé.

Poškození: Určitá poškození v meziosobních vztazích jsou nevyhnutelná. Pracovní zapojení může být znemožňováno depresemi, meziosobními obtížemi nebo stanovením nereálných cílů. V jiných případech může být pracovní úsilí podporováno neuhastitelnou žízni po úspěchu.»

27. Jelikož mezi dalšími rysy („Associated features“) této poruchy jsou zahrnuty poruchy „Hraniční porucha osobnosti“ a „Histrionská porucha osobnosti“, udává se zde také jejich popis podle DSM III-R:

301-83 Hraniční porucha osobnosti. Podstatným rysem této poruchy je progresivní nestabilita chápání sebe sama, meziosobních vztahů a nálad, která začíná v rané dospělosti a je přítomna v řadě kontextů.

Téměř bez výjimky se vyskytuje výrazná a trvalá porucha identity. Ta je často progresivní a projevuje se nejistotou stran nejrůznějších životních aspektů, jako např. chápání sebe sama, sexuální orientace, dlouhodobé cíle nebo volba povolání, typy přátel nebo milenců či hodnotové systémy. Dotyčný často zakouší tuto nestabilitu chápání sebe sama jako chronický pocit prázdnoty nebo nudy.

Meziosobní vztahy jsou obvykle nestabilní a intenzivní a bývají charakterizovány střídáním extrémů nadměrné idealizace a podceňování. Tito lidé mají potíže snášet samotu a vyvinou horečné úsilí, aby se vyhnuli skutečnému nebo domnělému osamění. Obvyklá je citová nestabilita. Ta se může projevit zřetelným střídáním nálad od normálu až po depresi, vznětlivostí nebo úzkostí, což obvykle trvá několik hodin, jen zřídka více než několik málo dní. U těchto lidí se také často projevuje nepřiměřeně intenzivní hněv nebo nedostatek kontroly hněvu s častými projevy prchlivosti nebo opakovaných fyzických útoků. Mají sklony k impulzivnímu jednání, zvláště v činnostech, které jsou potenciálně nebezpečné stran sebepoškozování, jako přemrštěné nákupy, nadměrné užívání stimulačních látek, bezohledné řízení auta, příležitostné sexuální vztahy, krádeže v obchodech nebo přejídání.

Opakované sebevražedné pokusy, gesta nebo chování a další sebepoškozující jednání (např. zraňování se na zápěstí) jsou obvyklé v závažnějších formách této poruchy. Toto jednání může sloužit k manipulaci s ostatními, může být výsledkem intenzivního hněvu nebo může být reakcí na pocity necitlivosti nebo odosobnění, které narůstají v obdobích extrémního stresu.

Někteří chápou tuto poruchu spíše jako úroveň osobnostního uspořádání než jako specifickou poruchu osobnosti.

Další rysy: Tato porucha je často doprovázena mnoha rysy jiných osobnostních poruch, jako jsou schizoidní, histrionská, narcisistní a antisociální porucha osobnosti.

V mnoha případech lze stanovit více než jednu diagnózu. Docela často se objevují protispolečenský přístup a všeobecně pesimistický pohled na svět. Obvyklé je střídání mezi závislostí a samostatností. V obdobích extrémního stresu se mohou objevit přechodné psychotické příznaky, ale obvykle nemívají dostatečnou závažnost nebo trvalost, aby byly důvodem pro stanovení dodatečné diagnózy.

Poškození: Často se objevuje porucha zařazení do společnosti nebo pracovního procesu.»

28. 301.50 Histrionská porucha osobnosti. Podstatným rysem této poruchy je progresivní zbytnělá emocionalita a snaha o pozornost, která začíná v rané dospělosti a je přítomna v řadě kontextů. V jiných klasifikacích je tato kategorie hodnocena jako hysterická osobnost.

«Lidé s touto poruchou neustále hledají a dožadují se ujištění, potvrzování nebo chvály od ostatních a cítí se nepohodlně v situacích, kdy nejsou centrem pozornosti. Jsou pro ně charakteristické náhlé projevy nestálých a povrchních citů. Jejich jednání je často reaktivní a značně expresivní; nepatrné podněty dávají vzrůst citovému vzrušení. Emoce jsou často vyjadřovány nepřiměřeným přeháněním, dotyčný se například jeví jako mnohem smutnější, rozhněvanější nebo potěšenější, než by bylo lze očekávat. Lidé s touto poruchou mají sklony k výraznému egocentrismu s malou nebo žádnou tolerancí ke zklamání nebo opožděné vděčnosti. Jejich jednání je zaměřeno na získání okamžitého zadostiučinění.

Tito lidé jsou obvykle přitažliví a svůdčí, často působí velmi nápadně a jednají nepřiměřeně. Obvykle jsou příliš zaměřeni na svou fyzickou přitažlivost. Jejich slovní projev navíc mívá sklony k expresivnímu vyjadřování bez smyslu pro detail...

Další rysy: Lidé s touto poruchou jsou živí a dramatičtí a neustále na sebe strhují pozornost. V meziosobních vztazích mají sklony k přehánění a často se stylizují do nějaké role, např. oběti nebo princezny, bez ohledu na skutečný stav věci. Usilují o nové věci, podněty a vzrušení a často se nudí v normálním rutinním sledu událostí. Ostatní lidé je často vnímají jako povrchně líbivé a přitažlivé, avšak s nedostatkem jemnosti. Často utvářejí nová přátelství, ale jakmile se takové přátelství upevní, mohou se stát egocentrickými a bezohlednými. Mohou se neustále dožadovat ujištění kvůli pocitům bezmoci a závislosti. Jejich jednání je často nekonzistentní a může být ostatními špatně pochopeno.

Ve vztazích usilují kontrolovat opačné pohlaví nebo vstupovat do vztahu závislosti. Obvyklé jsou útky do romantických fantazií. Aktuální kvalita jejich sexuálních vztahů je proměnlivá. Někteří jsou promiskuitní, jiní naivní a nezodpovědní po sexuální stránce a další se zase v sexualitě projevují normálně.

Tito lidé obvykle projevují zájem o intelektuální výkon a pečlivé, analytické myšlení, ale jsou často tvůrčí a mají představivost.

Lidé s touto poruchou mají sklony k ovlivnitelnosti a snadnému podléhání vlivu ostatních nebo náhlých nápadů a výstřelků. Jsou náchylní k přehnané důvěřivosti a sugestibilitě a k projevu okamžité pozitivní reakce na jakoukoli silnou autoritativní osobnost, která jim může podle jejich mínění poskytnout magické řešení jejich problémů. Ačkoli nabývají přesvědčení rychle a silně, jejich úsudky nebývají pevně zakořeněny a často se podrobují druhým.

Časté bývají stížnosti na chabé zdraví, např. slabost, bolesti hlavy nebo subjektivní pocit odosobnění. V obdobích extrémního stresu se mohou objevit přechodné psychotické příznaky, ale obvykle nemívají dostatečnou závažnost nebo trvalost, aby byly důvodem pro stanovení dodatečné diagnózy.

Poškození: Meziosobní vztahy jsou obvykle bouřlivé a nevděčné.» (str. 348)

29. Otcové tohoto Apoštolského tribunálu nemohou nesouhlasit se soudem první instance, který konstatoval neplatnost manželství «pro neschopnost z psychických důvodů přijmout podstatné povinnosti manželství ze strany manžela». O jaké psychické důvody se přesně jedná, je už těžší říci. Znalec dr. Meyer hovoří o poruše typu hystericko-perverzivní na straně manžela, která odpovídá histrionské poruše osobnosti, a o jeho potížích s narcisismem a «sebeidentifikací». Znalec dr. Callieri hovoří o narcisismu žalovaného. Daná abnormaliat jistě spadá do druhého svazku osobnostních poruch a jeví se být poruchou povahy narcisistní s rysy poruchy histrionské a „hraniční“. Žádný čtenář protokolů nebude na pochybách, že tato porucha se u žalovaného skutečně vyskytovala již od jeho mládí a již před manželstvím. Dále nikdo potýkající se s touto abnormalitou nemůže spolupracovat na utváření onoho celoživotního společenství, zaměřeného svou přirozenou povahou na dobro manželů a na zplození a výchovu dětí. Tomu, kdo se potýká s narcisismem, totiž schází ono úsilí o společné dobro (altruismus), jímž by hledal prospěch svého manžela. Jelikož lze bez pochyby doložit u žalovaného již před svatbou přítomnost této závažné a trvalé příčiny, která žalovanému bránila v přijetí podstatných manželských povinností, je zřejmé, že žalovaný nemohl poskytnout předmět manželského souhlasu, z čehož vyplývá, že jeho souhlas byl neúčinný a manželství v daném případě neplatné.

30. Otcové soudu první instance výmluvně ve svém konečném rozhodnutí vyjádřili, že okolnosti pomanželské, jelikož manželské soužití trvalo jedenáct let, potvrdily všechno, co se týkalo povahy žalovaného a situace před manželstvím, což vše poukazuje na neschopnost žalovaného plnit podstatné povinnosti manželství: jeho odpor k adopci dětí, přehnaná a nepřiměřená dětinská reakce na propuštění ze zaměstnání v institutu «Uměleckých nauk», jeho řešení v opilství a zkaženost v nezřízených sexuálních aférách a obscénních obrazech, jeho hroživou fascinaci filosofiemi spojenými s východním pohanstvím, rozklad jeho duševních schopností, nevěru a hledání milenek, jakož i jeho pád do psychoneurotické choroby. To vše potvrzuje, že žalovaný je ze své povahy neschopen plnit podstatné manželské povinnosti. Otcové zde raději neodvozovali argumenty pro prokázání mužovy nezpůsobilosti z událostí po svatbě, jelikož neplatnost manželství v tomto případě pocházela, jak bylo prokázáno, zcela z vady souhlasu ze strany muže, nikoli ze ztroskotání manželství, ačkoli z nahromaděných zvláštností po svatbě mohla být jistě prokázána existence této abnormality před manželstvím.

Toto vše po právní i faktické stránce uváživše, my níže podepsaní soudcové rozhodujeme: potvrzuje se, to jest v daném případě se jedná o neplatnost manželství pro neschopnost muže přijmout podstatné povinnosti manželství, přičemž muži se zakazuje uzavřít další sňatek bez konzultace se soudem první instance.

Dáno v Římě v sídle Apoštolského tribunálu Římské roty dne 6. července 1989.

Eduard Davino
Tomáš Doran, vyšetřující
Vavřinec Civili

Rozsudek nabyl právní moci.